

การเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ อำเภอแม่อว้าง จังหวัดเชียงใหม่

THE EMPOWERMENT ON THE STRENGTHENING FORWARD PUÑÑAKIRIYÀ-VATTHU OF SAEN KOM COMMUNITY MAE WANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

พระครูวินัยธรสัชชัย ญาณวีโร (ทิพย์โอสถ) ¹

Phrakhu Vinaidhorn Sanchai Nānaviro (Thiposot)

E-mail: sunchait65@gmail.com

พระมหาปณณฺสมบัตินุญเรื่อง ¹

Phramaha punsombat Boonrueang

พระมหาเจริญ กตปญฺโญ (กระพิล่า) ¹

Phramaha Charoen Katapanyo (Krapila)

สมิตไธโร อภิวัฒน์อมรกุล ¹

Smitthai Aphiwatamonku

กมล บุตรชาลี ¹

Kamon Putchari

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำอำเภอแม่อว้าง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ อำเภอแม่อว้าง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ 3) เพื่อจัดทำคู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ ระเบียบวิธีวิจัยคือการวิจัยเชิงคุณภาพ มีแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล (In-depth interview) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่ม (Focus group interview) แบบสังเกตสภาพแวดล้อม (Observation) แบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant observation)

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักบุญกิริยาวัตถุมีส่วนทำให้ชุมชนมีการจัดการตนเอง ทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ด้วยการนำพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์กลางจิตใจ จึงทำให้ชุมชนเน้นที่ความผาสุกทางจิตวิญญาณ เน้นสังคมที่มีความสงบสุข เป็นเอกภาพและความสอดคล้องกับการพึ่งตนเอง 2) กิจกรรมในชุมชนคิดขึ้นมาจากการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน มีการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อความเข้มแข็ง การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งครอบคลุมทุกพื้นที่ ขับเคลื่อนชุมชนด้วยหลักคิด 5 หลักโยนิโสมนสิการ ทัศนคติที่ดีต่อประโยชน์ ครอบงำอย่างพอประมาณ มีการนำหลักการเจริญกรรมฐานมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต 3) หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือความกตัญญู ความศรัทธา ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา มีคู่มือการสร้างความสำเร็จเกี่ยวกับหลักบุญกิริยาวัตถุ ใช้หลักปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ แสดงว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การเสริมสร้างความเข้มแข็ง, หลักบุญกิริยาวัตถุ, ชุมชน

Abstract

Research article; the Empowerment on the Strengthening forward Puññakiriya-vatthu of Saen Kom Community Mae Wang District, Chiang Mai Province. there are 3 objectives which are 1) to study the Empowerment on the strengthening forward Puññakiriya-vatthu of Saen Kom Community Mae Wang District, Chiang Mai Province. 2) to analyze and synthesize the Empowerment on the strengthening forward Puññakiriya-vatthu of Saen Kom Community 3) To create a manual the Empowerment on the strengthening forward Puññakiriya-vatthu. This research is qualitative research to have In-depth interview, Focus group interview, Observation, Non-Participant observation. the research conclusion as follows:

The results of this research found that: 1) The principle of merit-making of the object has contributed to the community having self-management. It made the community to achieve the goals. to learning community, with the introduction of Buddhism as an anchor and center of mind, to making the community focus on spiritual, well-being Emphasizing a peaceful, society is unity and consistency with self-reliance. 2) activities in the community are

¹ อาจารย์ผู้ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

based on learning things Related to daily life. it has created a community network for strength. strong community development covering all areas. driving the community with the 5 precept, Yonisomanasikāra, (reasoned attention) Diṅṅhadhammikāttha, (gain for this life; present benefit; temporal welfare; sources of happiness in the present life.). Moderate living with the application of the principles of prosperity and meditation in life. 3) principles that are used Katakāṅkavāḍḍa: one who is grateful and repays the done favour; grateful person), faith, Dāna (giving), Piyavācā (kindly speech), Atthacariyā (useful conduct), Samānattatā (equal treatment). There is a manual to create understanding about the principle of merit-making. it use the wisdom of life to help solve various problems. It shown that Buddhism principles contribute to strengthening the community to create stability, prosperity and persistence.

Keywords; Empowerment on the strengthening, Puṅṅakariyā-vatthu (way of making merit.), Community.

บทนำ

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งการพัฒนาประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554). ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มุ่งพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วคาดการณ์ได้ยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท จากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ภัยธรรมชาติที่รุนแรง เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม วาตภัย เป็นต้น อันเป็นผลมาจากการทำลายธรรมชาติของมนุษย์ กระแสนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ การบริโภคนิยม การว่างงาน ความขัดแย้งภายในประเทศ ส่งผลให้ความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทร คุณธรรมของคนในชุมชนลดลง จึงจำเป็นต้องพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งจะเป็หนทางต่อการแก้ไขปัญหาและเป็นแรงหนุนต่อการพัฒนาในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็งภายในชุมชนโดยใช้วัดเป็นฐานในการพัฒนา และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559). ได้เสนอแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 มีวิสัยทัศน์ คือ สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน กรอบวิสัยทัศน์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การวางรากฐานการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี ซึ่งจะเป็แผนที่มีความสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เป็นกรอบการพัฒนาประเทศในระยะยาว รัฐบาลมีนโยบายในการสร้างความมั่นคงและเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเร่งสร้างสังคมที่มีคุณภาพ โดยการขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่มิต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนการวางแผนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในระยะยาว ครอบคลุมถึงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การสร้างความมั่นคง มั่งคั่งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นสิ่งสำคัญที่ประเทศจะต้องมีทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาในระยะยาวที่ชัดเจน โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อผลักดันให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการปฏิรูปประเทศที่มุ่งสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในอนาคต เน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคมนทุวัยให้เป็น คนดี คนเก่ง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทยในระยะ 5 ปี จะยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อนหน้า เพื่อให้การพัฒนาในทุกมิติมีการบูรณาการบนทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกับภูมิสังคม การพัฒนาทุกด้าน มีดุลยภาพ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์ มีความสอดคล้อง เกื้อกูล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยการพัฒนาในมิติหนึ่งต้องไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อมิติอื่นๆ รวมทั้งต้องมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคมนทุวัยให้เป็น คนดี คนเก่ง มีศักยภาพ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทั้งในภาคการผลิตและภาคบริการเพื่อสร้างความเข้มแข็ง มีคุณธรรม

จริยธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมนำไปสู่การสร้างสังคมที่พึงปรารถนา รวมถึงมีจิตอนุรักษ์ รักษา พื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเหมาะสม

ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ว่า การบริการพระพุทธศาสนาที่ช่วยพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน และท้องถิ่น ปัญหาขาดความเข้มแข็งของชุมชน มั่งคั่ง มั่นคง แต่ไม่ยั่งยืน หมายถึงชุมชนยังไม่สามารถในการจัดการ ปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่ง ไม่มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน โดยแต่ละชุมชนมีศักยภาพของตนเองแต่ไม่ได้นำมาใช้ ปัญหา ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนคือ ภัยแล้ง ขาดความสามัคคี ความไม่รู้จักพอเพียง โภกิจ พงงาม (2553) การ เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นการดึงชุมชนให้เห็นรากเหง้าของตนเอง เรียนรู้ที่จะเป็นไทย หันมาสร้างจิตสำนึก ความเป็นพลเมือง สร้างความรักในชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาสังคม ความเป็นชุมชนอิสระหรือองค์กรแบบ พลเมืองที่เข้มแข็ง มีความหลากหลาย ปราศจากการครอบงำจากองค์กรรัฐและหน่วยงานต่างๆ ชุมชนก็จะเกิดความ ร่วมมือและช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาพัฒนาเพื่อให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ในที่สุด ดังนั้น จาก ปัญหาที่กล่าวมาชุมชนจึงต้องร่วมกัน สร้างพลังชุมชน และใช้พลังชุมชน ในการพัฒนาชุมชน วิถีชีวิตของคนไทย คน ไทยมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ คือ ทาน ศีล ภาวนา หรือการแสดงความเคารพ การ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที การไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่น ความอดทนและการเป็นผู้มีอารมณ์แจ่มใส รื่นเริง เป็นต้น ล้วนเป็นอิทธิพลจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ซึ่งได้หล่อหลอมให้คนไทยมีลักษณะเฉพาะตัว เป็น เอกลักษณ์ของคนไทยที่นานาชาติดียกย่องชื่นชม

ดังนั้น ชุมชนบ้านแสนคำจึงเปรียบเสมือนแหล่งรวบรวมและสร้างวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมเป็นค่านิยมและ ความเชื่อที่มีร่วมกันมาอย่างช้านานซึ่งเป็นระบบที่เกิดขึ้นในสังคมแทบทุกสังคมของคนไทยและกลายเป็นแนวทางใน การกำหนดแบบแผนพฤติกรรม บรรทัดฐานของคนไทย วัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนบุคลิกภาพ และจิตวิญญาณของคน ในสังคม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา คนในชุมชนและพระสงฆ์บ้านแสนคำจึงเป็นกำลังสำคัญในการรักษาไว้ซึ่ง เป็นสมบัติของคนในชุมชนไว้ให้คนรุ่นหลังได้ชื่นชมในความงดงามของวัฒนธรรมของคนไทย คณะผู้วิจัยจึงมีความ สนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้มีความร่มเย็นสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ
3. เพื่อจัดทำคู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Quality Research) เกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลัก บุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ และความรู้ในหลักธรรมของพุทธศาสนา สังคมศาสตร์ และวัฒนธรรมศาสตร์ เพื่อนำเสนอการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยใช้หลักฐาน จากแหล่งข้อมูลเป้าหมายอันมีกระบวนการเพื่อการวิจัยดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ คณะผู้วิจัยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่วิจัย ดังนี้ คือ เป็นแหล่งชุมชนที่มีการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุ โดยการนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ในชุมชน และมีการพัฒนา ชุมชนให้เข้มแข็งด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
2. ด้านประชากรที่วิจัย การวิจัยนี้เป็นการเลือกเฉพาะเจาะจงประชาชนที่มีความรู้ และทัศนคติ การใช้ ธรรมบุญกิริยาวัตถุในการดำเนินชีวิต ในเรื่องนี้ เป็นอย่างดีและมีอายุที่อาศัยอยู่ไม่น้อยกว่า 16-80 ปี โดยเลือกการ วิจัยจากผู้วิจัย 1:5 จำนวนรวมทั้งสิ้น ประมาณ 25 คน และการสนทนากลุ่มจำนวน 10 คน จากผู้ที่อาศัยในชุมชน บ้านแสนคำนี้เท่านั้น วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามเริ่มจากการเลือกพื้นที่ในการวิจัย การสำรวจพื้นที่ก่อนลงภาคสนาม และการวางแผนก่อนการปฏิบัติงาน การเลือกกลุ่มศึกษาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ และเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่ง พื้นที่ในการวิจัยคือ ชุมชนบ้านแสนคำ เครื่องมือวิจัยในการรวบรวมข้อมูลภาคสนามได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็น

รายบุคคล (In-depth interview) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกรายกลุ่ม (Focus group interview) แบบสังเกตสภาพแวดล้อม (Observation) แบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant observation) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธี (Triangulation Method) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความหมายตามเนื้อหาหลัก (Content Analysis) ในภาพรวมและทำการสังเคราะห์ (Synthesis) ลงในประเด็นที่สำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาโดยสรุปประเด็นในภาพรวมและทำการสังเคราะห์สรุปผลการวิจัย เป็นลำดับไป

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ทำวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ พื้นที่พักสงฆ์ บ้านแสนคำและภายในชุมชนบ้านแสนคำ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประมวลผลที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เชียงใหม่ มีรายละเอียดโดยสังเขปดังต่อไปนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือการนำข้อมูลแต่ละด้านมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ การวิเคราะห์โดยจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีกี่ตัวแปรก็วิเคราะห์ตามนั้น คือ การกระทำ (Acts) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลให้ได้ตรงกัน กิจกรรมคล้ายกันโดยการสนทนากลุ่ม การหาความหมายของข้อมูลเชิงลึก จากการศึกษาชีวประวัติบุคคลสำคัญในพื้นที่ การศึกษาสภาพแวดล้อมทั่วไป การมีส่วนร่วมของคณะวิจัยในการเก็บข้อมูลตามภาระงานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละหัวข้อ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตสภาพพื้นที่ทั่วไป การสัมภาษณ์ชีวประวัติบุคคลสำคัญ การศึกษาเอกสารแล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหานำมาเขียนร่วมรายงานร่วมกันเพื่อให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ การเปรียบเทียบข้อมูลโดยการนำข้อมูลเช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตสภาพพื้นที่ทั่วไป การสัมภาษณ์ชีวประวัติบุคคลสำคัญ การศึกษาเอกสาร มาเปรียบเทียบข้อมูลให้มีความสอดคล้องตรงกัน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยการนำข้อมูลจาก 25 ชุมมาเขียนเรียงกันว่าคนที่ 1-25 ว่าให้ข้อสัมภาษณ์การสังเกตและการศึกษาเอกสารว่าอย่างไรและนำมาเปรียบเทียบว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร และคณะผู้วิจัยนำมาสรุปประเด็นให้สอดคล้องตรงกัน และได้นำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบการบรรยายเชิงวิเคราะห์รวม 5 บทเป็นลำดับต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. การเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า ชุมชนได้มองเห็นคุณค่าของคำสอนของพระพุทธเจ้าเพราะสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ มีผลต่อการดำเนินชีวิต มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างมาก หลักบุญกิริยาวัตถุคือการให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา มีคุณค่าและประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพราะได้เชื่อมโยงไปถึง บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ คือ มีการให้ทาน หรือ ทานมัย อันหมายถึง การให้ การสละ หรือการเผื่อแผ่แบ่งปัน ไม่ว่าจะเป็นเงินทอง ข้าวของเครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใด และไม่ว่าจะให้แก่ใครก็ถือเป็นบุญทั้งสิ้น เพราะการให้ทานเป็นการลดความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ถี่เหนียว และความคับแคบในจิตใจให้น้อยลง ทำให้เราไม่ยึดติดในวัตถุสิ่งของ อีกทั้งสิ่งที่เราบริจาคหรือให้ทานแก่ผู้อื่นก็จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อน และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับ และสังคมโดยรวม ชุมชนร่วมกลุ่มกันมากขึ้น โดยจัดกิจกรรมทางศาสนาผสมผสานกับประเพณีวัฒนธรรม เช่นการถวาย ตุงล้านนา จุดประสงค์ของการทำตุงในล้านนาก็คือ การทำถวายเป็นพุทธบูชา ชาวล้านนาถือว่าเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือถวายเพื่อเป็นปัจจัยส่งกุศลให้แก่ตนไปในชาติหน้า ด้วยความเชื่อว่า เมื่อตายไปแล้วจะได้เกาะยึดชายตุงขึ้นสวรรค์พ้นจากขุมนรก รวมมือกับบ้านวัด โรงเรียน ชาวบ้านดูแลวัดและพระสงฆ์อย่างดีให้ความสำคัญ เอาวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ และท่านเจ้าอาวาสจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างกิจกรรมทำให้ชุมชนบ้านแสนคำรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวมีเป้าหมายจุดประสงค์ร่วมกันเป็นการพัฒนาในด้านต่างๆทั้งด้านสังคมศาสนาวัฒนธรรมแล้วก็ชุมชนให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการดำเนินกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ทุกวันพระ การดำเนินกิจกรรมก็คือการสวดมนต์ไหว้พระทำให้ชุมชนนั้นมีความเข้มแข็ง ได้ใกล้ชิดศาสนามากขึ้น ในทุกวันพระจะมีการเทศนาธรรมให้ชาวบ้านฟัง ซึ่งโดยลักษณะพื้นนิสัยคนท้องถิ่นทางเหนือชอบฟังธรรมกับพระสงฆ์อยู่แล้ว ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือหลักบุญกิริยาวัตถุ ก็คือเมื่อทุกคนมาวัดแล้วจะมีการสอนให้ชุมชนรู้จักแบ่งปันซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน พระสงฆ์ทำตัวเองเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับชาวบ้าน เผยแผ่

พระพุทธศาสนาให้กับชาวบ้านโดยให้ชาวบ้านนั้นยึดหลักศีล 5 ศีล 8 มีการรักษาศีลภาวนาในวันพระโดยการพัฒนาศติหรือหลักการอานาปานสติ ตามแนวสติปัฏฐานสูตร ไม่ละเลยเรื่องประเพณีวัฒนธรรมมีถือว่าเป็นรากเหง้าของท้องถิ่น ก็คือ ไม่ลืมของเก่า ไม่เมาของใหม่ มีการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมอยู่เสมอๆ โดยสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นการเน้นการทำบุญแล้วก็การเจริญภาวนาและการเดินประทักษิณในวันพระ เวียนเทียน มีความร่วมมือความสามัคคีสร้างความสามัคคี วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไปตั้งแต่มีวัดเป็นของชุมชนของตนเอง ชุมชนใช้หลักสามัคคีธรรมเป็นหลักอย่างพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่าสุขา สังฆัสสะ สามัคคี ความสามัคคีนำมาซึ่งความสุข ชุมชนเข้าใจหลักพระพุทธศาสนาว่าสอนให้คนเกิดปัญญา ช่วยให้คนเข้าใจสัจธรรมของชีวิต รู้หลักการดำเนินชีวิตเอาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างผสมผสานกลมกลืน และการใช้ความคิดในการพัฒนาตนเอง สร้างจิตสำนึกให้รู้จักความกตัญญูกตเวทิต่อท้องถิ่น ศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ วิถีชีวิตชุมชนทำอาชีพเกษตรกรรมมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมชุมชน ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนา และเอาพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

2. วิเคราะห์และสังเคราะห์วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ ด้านการจัดการชุมชน การบริหารจัดการที่ดี คือการจัดการหรือการบริหารเป็น “ชุมชนจัดการตนเอง” ด้านองค์กรชุมชน เป็นแผนการหรือวิธีการในการดำเนินงานที่ ทำให้ องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างไป จึงทำให้บ้านวัดโรงเรียน อยู่กันอย่างเข้มแข็ง ด้านประเพณีวัฒนธรรมก็มีส่วนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนต่อไปเพราะมีการสืบทอดทางด้านประเพณีวัฒนธรรมกันอย่างไม่ขาดสาย ด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนบ้านแสนคำมีองค์ความรู้ แต่ละองค์ความรู้ที่มีมาแตกต่างกัน ความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้ง่าย ต้องใช้เวลาและต้นทุนโดยเฉพาะทักษะงานฝีมือและการคิดเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยเฉพาะแฝงตัวอยู่กับคนเฒ่าคนแก่ และท่านเจ้าอาวาส ความรู้ที่ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมและถ่ายทอดได้ผ่านวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี หรือคู่มือส่งเสริมให้ เกิดบรรยากาศของการคิดริเริ่มและการสร้างนวัตกรรมซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพร้อมเผชิญกับสภาวะการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ด้านจิตวิญญาณชุมชน ชุมชนเอาพระพุทธศาสนาที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์กลางจิตใจ ด้านจิตสำนึกชุมชน ให้ชุมชนได้ยึดถือและปฏิบัติตามทั้งนี้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน อยู่ร่วมกันแล้วต้องสร้างความสุขให้แก่ตนเองและพวกพ้องของตนเองและชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ด้วยการมีจิตสำนึกทางจริยธรรมที่ดีด้วยการไม่ทำให้เพื่อนบ้านเดือดร้อน ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา ด้านการพัฒนาแบบยั่งยืน ด้วยการพัฒนาชุมชนให้ผสมผสานกับวิชาการ การมีพื้นฐานทางด้านสังคมศาสตร์ โดยชุมชนบ้านแสนคำมีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เน้นชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุข ใช้ชีวิตให้เชื่อมโยงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยอมรับในศักยภาพของกันและกัน มีการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาไปสู่เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งครอบคลุมทุกพื้นที่ได้ในระยะยาวด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนที่มีกระบวนการที่เดียวกัน ที่ยืนอยู่จุดเดียวกัน มีเป้าหมายและวิธีการบนฐานคิดเดียวกัน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนวิธีคิด การจัดระเบียบชีวิต อยู่อย่างมีแบบมีแผน มีเป้าหมายและหาทางพึ่งพาตนเอง เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งจะเป็นพลังสำคัญในการรังสรรค์สังคมที่เคารพความแตกต่างทางความคิดเห็นทางการเมืองและความหลากหลายทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเรียกได้ว่าเป็นสังคมประชาธิปไตยที่เคารพกันและกันที่ไม่ได้ปราศจากความขัดแย้งหรือความแตกแยก แต่เป็นสังคมที่อยู่กับความขัดแย้งและความแตกแยกอย่างสมดุลได้ แก่ไขความขัดแย้งและความแตกแยกด้วยสันติวิธี ด้วยจิตวิญญาณประชาธิปไตยที่ให้เกียรติและยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพของกันและกันด้วยความจริงใจและพร้อมที่จะกลับสู่การคืนดีปรองดองของผู้คนในสังคมด้วยใจที่เป็นธรรม

3. คู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ การมีความคิดริเริ่มและการสร้างนวัตกรรมซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพร้อมเผชิญกับสภาวะการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ควรให้ความสำคัญกับ ความสุขภายใน เป็นความสุข เป็นความสงบ สันติ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่ามีหรือไม่มีปัจจัยภายนอกโดยตรง มักจะเป็นความสุขในระดับจิตและปัญญาและ ความสุขภายนอก มักจะสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม การมีสติ เมื่อรู้ตัวเอง ก็สามารถกำกับให้ปฏิบัติได้ถูกต้องทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคมและทางปัญญา

หรือที่เรียกว่า ภาวนา หรือการทำให้เจริญ 4 ประการ อันก่อให้เกิดประโยชน์ สุขอย่างยั่งยืนแต่สันติภาวะที่สูงที่สุด คือ “พระนิพพาน” ความผาสุกทางจิตวิญญาณ ความรู้สึกถึงความต่อเนื่องกลมกลืนระหว่างตนเองของผู้สูงอายุกับผู้อื่น ธรรมชาติ และสิ่งนอกเหนือตนเอง จัดทำคู่มือในการประยุกต์หลักบุญกิริยาวัตถุเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และควรมีการประยุกต์หลักธรรมทางพุทธศาสนาเช่น สังคหวัตถุ 4 ประการ คือ ทาน ให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟังชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อตถจริยา ทำประโยชน์แก่กัน คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่างๆ บาเพญประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหา และช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม สมานัตตา เอาตัวเข้าสมานคือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลายไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข้ปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์ สุขร่วมกัน ชุมชนสันติสุขคือชุมชนที่มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน แก้ไข้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ด้วยตนเอง ทุกคนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดตัดสินใจ ร่วมประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน ชุมชนมุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา เพราะเป็นหมู่บ้านชุมชนเล็กๆ สามารถดูแลกันและกันได้อย่างทั่วถึง ควรมีการน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการน้อมนำเอาหลักบุญกิริยาวัตถุทางพระพุทธศาสนาใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. การเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปลงเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า ชุมชนได้มองเห็นคุณค่าของคำสอนของพระพุทธเจ้าเพราะสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ มีผลต่อการดำเนินชีวิต มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างมาก หลักบุญกิริยาวัตถุคือการให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา มีคุณค่าและประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพราะได้เชื่อมโยงไปถึง บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ คือ มีการให้ทาน หรือ ทานมัย อันหมายถึง การให้ การสละ หรือการเผื่อแผ่แบ่งปัน ไม่ว่าจะเป็นเงินทอง ข้าวของเครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใด และไม่ว่าจะให้แก่ใครก็ถือเป็นบุญทั้งสิ้น เพราะการให้ทานเป็นการลดความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ถี่เหนียว และความคับแคบในจิตใจให้น้อยลง ทำให้เราไม่ยึดติดในวัตถุสิ่งของ อีกทั้งสิ่งที่เราบริจาคหรือให้ทานแก่ผู้อื่นก็จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อน และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับ และสังคมโดยรวม ชุมชนร่วมกลุ่มกันมากขึ้น โดยจัดกิจกรรมทางศาสนาผสมผสานกับประเพณีวัฒนธรรม เช่น การถวาย ตุงล้านนา จุดประสงค์ของการทำตุงในล้านนา ก็คือ การทำถวายเป็นพุทธบูชา ชาวล้านนาถือว่าเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือถวายเพื่อเป็นปัจจัยส่งกุศลให้แก่ตนไปในชาติหน้า ด้วยความเชื่อที่ว่า เมื่อตายไปแล้วจะได้เกาะยึดชายตุงขึ้นสวรรค์พ้นจากขุมรก รวมมือกับบ้านวัด โรงเรียน ชาวบ้านดูแลวัดและพระสงฆ์อย่างดี ให้ความสำคัญ เอาวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ และท่านเจ้าอาวาสจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างกิจกรรมทำให้ชุมชนบ้านแสนคำรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวมีเป้าหมายจุดประสงค์ร่วมกันเป็นการพัฒนาในด้านต่างๆทั้งด้านสังคมศาสนาวัฒนธรรมแล้วก็ชุมชนให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการดำเนินกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ทุกวันพระ การดำเนินกิจกรรมก็คือการสวดมนต์ไหว้พระทำให้ชุมชนนั้นมีความเข้มแข็ง ได้ใกล้ชิดศาสนามากขึ้น ในทุกวันพระจะมีการเทศนาธรรมให้ชาวบ้านฟัง ซึ่งโดยลักษณะพื้นนิสัยคนท้องถิ่นทางเหนือชอบฟังธรรมกับพระสงฆ์อยู่แล้ว ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาหรือหลักบุญกิริยาวัตถุ ก็คือเมื่อทุกคนมาวัดแล้วจะมีการสอนให้ชุมชนรู้จักแบ่งปันซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน พระสงฆ์ทำตัวเองเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับชาวบ้าน เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชาวบ้านโดยให้ชาวบ้านนั้นยึดหลักศีล 5 ศีล 8 มีการรักษาศีลภาวนาในวันพระโดยการพัฒนาศติหรือหลักการอานาปานสติ ตามแนวสติปัฏฐานสูตร ไม่ละเลยเรื่องประเพณีวัฒนธรรมมีถือว่าเป็นรากเหง้าของท้องถิ่น ก็คือ ไม่ลืมของเก่า ไม่เมาของใหม่ มีการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมอยู่เสมอๆ โดยสอดแทรกหลักธรรมทางพุทธศาสนาคือการเน้นการทำบุญแล้วก็การเจริญภาวนาและการเดินประทักษิณในวันพระ เวียนเทียน มีความ

ร่วมมือความสามัคคีสร้างความสามัคคี วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไปตั้งแต่มีวัดเป็นของชุมชนของตนเอง ชุมชนใช้หลักสามัคคีธรรมเป็นหลักอย่างพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่าสุขา สังฆัสสะ สามัคคี ความสามัคคีนำมาซึ่งความสุข ชุมชนเข้าใจหลักพระพุทธศาสนาว่าสอนให้คนเกิดปัญญา ช่วยให้คนเข้าใจสัจธรรมของชีวิต รู้หลักการดำเนินชีวิตเอามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างผสมผสานกลมกลืน และการใช้ความคิดในการพัฒนาตนเอง สร้างจิตสำนึกให้รู้จักความกตัญญูทดแทนที่ต่อท้องถิ่น ศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ วิถีชีวิตชุมชนทำอาชีพเกษตรกรรมมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมชุมชน ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนา และเอาพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ยิ่งยง เทาประเสริฐ (2545, น. 3) กล่าวถึงการมีกลุ่มประชาชนร่วมกันด้วยจิตสำนึกร่วมกัน มีบทบาทและขีดความสามารถในการจัดการเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนบนพื้นฐานของสิทธิร่วมกันอย่างเท่าเทียมและพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัย องค์การ กลไก กระบวนการและกิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมที่จัดขึ้นเกิดจากความรัก ความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการที่เชื่อมโยงเครือข่ายในแนวราบและเป็นองค์กรรวม และสอดคล้องกับของ กฤษฎา บุญชัย (2541, น. 13-14) ฐานแนวคิด “ชุมชน” (strengthening) ปัจจุบันเป็นการแสวงหาความสมดุลกับแนวคิด “ปัจเจกนิยม” ที่ถูกเน้นมากภายหลังทุนนิยม ผู้คนต่างมุ่งแสวงหากอบโกย แข่งขันและไม่รับผิดชอบต่อซึ่งกันและกันอันนำมาสู่การเสื่อมโทรมทางศีลธรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติในภาวะดังกล่าวเกิดกระแสการกลับมาสนใจ “ชุมชน” ในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งยังคงมีระบบชุมชนเข้มแข็งอยู่เพื่อเป็นการถ่วงดุลกับภาวะ “ปัจเจกนิยม” ทำให้ชุมชนสู่ความหายนะของกระแสชุมชนจนละเลยสิทธิปัจเจกชนดังเช่น ในอดีต แต่เน้นถึง “ความเป็นชุมชน” หมายถึงการก่อรูปความสัมพันธ์ที่ยืดหยุ่น หลากหลายในบริบทใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นเมือง ชุมชน ตามความสนใจตามสาขาอาชีพ และงานวิจัยของ สุจินต์ สุจิตโต (แก้วสิน) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมอาชีพประชาชนของวัดป่ายาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมสำคัญวัดป่ายางนำมาใช้คือ หลักอิทธิบาท 4 หลักธรรมผู้ครองเรือน หลักกสิกรรมมงคลสูตรหลักกตัญญูหลักกตเวทิตะ หลักอปริหาริยธรรม หลักสังคหวัตถุ 4 ด้านสังคมและวัฒนธรรมมีความเป็นกันเอง ช่วยเหลือกัน สร้างจิตนิสัย ทำให้สมาชิกเกิดความสัมพันธ์กัน เกิดความสามัคคีในกลุ่ม มีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ขยันหมั่นเพียร ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ และด้านคุณภาพชีวิตมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือน ทุกคนพึงพอใจต่อรายได้ที่ได้รับ ลดหนี้สินในครัวเรือน ส่งผลให้คนในชุมชนพึงพอใจต่อสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง

2. วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ ด้านการจัดการชุมชน การบริหารจัดการที่ดี คือการจัดการหรือการบริหารเป็น “ชุมชนจัดการตนเอง” ด้านองค์กรชุมชน เป็นแผนการหรือวิธีการในการดำเนินงานที่ ทำให้ องค์การบรรลุเป้าหมายที่ ตั้งไว้ด้วยเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างไป จึงทำให้บ้านวัดโรงเรียน อยู่กันอย่างเข้มแข็ง ด้านประเพณีวัฒนธรรมก็มีส่วนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนต่อไปเพราะมีการสืบทอดทางด้านประเพณีวัฒนธรรมกันอย่างไม่ขาดสาย ด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนบ้านแสนคำมีองค์ความรู้แต่ละองค์ความรู้ที่มีมาแตกต่างกัน ความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้ง่าย ต้องใช้เวลาและต้นทุนโดยเฉพาะทักษะงานฝีมือและการคิดเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยเฉพาะแฝงตัวอยู่กับคนเฒ่าคนแก่ และท่านเจ้าอาวาส ความรู้ที่ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมและถ่ายทอดได้ผ่านวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี หรือคู่มือ ส่งเสริมให้ เกิดบรรยากาศของการคิดริเริ่มและการสร้างนวัตกรรมซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพร้อมเผชิญกับสภาวะการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ด้านจิตวิญญาณชุมชน ชุมชนเอาพระพุทธศาสนาที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์กลางจิตใจด้านจิตสำนึกชุมชน ให้ชุมชนได้ยึดถือและปฏิบัติตามทั้งนี้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน อยู่ร่วมกันแล้วต้องสร้างความสุขให้แก่ตนเองและพวกพ้องของตนเองและชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ด้วยการมีจิตสำนึกทางจริยธรรมที่ดีด้วยการไม่ทำให้เพื่อนบ้านเดือดร้อน ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ ทาน ธิชฌา และ การเจริญภาวนา ด้านการพัฒนาแบบยั่งยืน ด้วยการพัฒนาชุมชนให้ผสมผสานกับวิชาการ การมีพื้นฐานทางด้านสังคมศาสตร์โดยชุมชนบ้านแสนคำมีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เน้นชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุข ใช้ชีวิตให้เชื่อมโยงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยอมรับในศักยภาพของกันและกัน มีการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาไปสู่เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งครอบคลุมทุกพื้นที่ได้ในระยะยาวด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนที่มีกระบวนการที่คนเดียวกัน ที่ยืนอยู่จุดเดียวกัน มีเป้าหมายและวิธีการบนฐานคิดเดียวกัน

ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนวิธีคิด การจัดระเบียบชีวิต อยู่อย่างมีแบบมีแผน มีเป้าหมายและหาทางพึ่งพาตนเอง เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งจะเป็นพลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่เคารพความแตกต่างทางความคิดเห็นทางการเมือง และความหลากหลายทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเรียกได้ว่าเป็นสังคมประชาธิปไตยที่เคารพกันและกันที่ไม่ได้ปราศจากความขัดแย้งหรือความแตกแยก แต่เป็นสังคมที่อยู่กับความขัดแย้งและความแตกแยกอย่างสมดุลได้ แก่ไขความขัดแย้งและความแตกแยกด้วยสันติวิธี ด้วยจิตวิญญาณประชาธิปไตยที่ให้เกียรติและยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพของกันและกันด้วยความจริงใจและพร้อมที่จะกลับสู่การคืนดีปรองดองของผู้คนในสังคมด้วยใจที่เป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ นภภรณ์ หะวานนท์ (2550) ได้ให้ความหมายชุมชนเข้มแข็งสรุปได้ดังนี้ สามารถพึ่งตนเองได้ สามารถปรับเปลี่ยนได้ไปตามสภาแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ด้วย เป็นชุมชนที่สามารถปรับตัวแก้ปัญหาได้อย่างต่อเนื่อง สามารถวางแผนหรือกำหนดการดำเนินการหรือจัดการชีวิตของชุมชนโดยคนในชุมชนและเพื่อชุมชนได้ ประเวศ วะสี (2541, น. 14-16) ลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน เป็นชุมชนเรียนรู้ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน ความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การเป็นชุมชนเรียนรู้ทำให้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การคิดหาวิธีการที่จัดร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง อาณา สุทธาดา (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาบุญกิริยาวัตถุ 3 ที่ปรากฏใน ประเพณีบุญเดือนสี่ : กรณีศึกษาตำบลนาคาย อำเภอตาลสุม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า บุญกิริยาวัตถุ เป็นรากแก้วแห่งการทำดีในทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักการส่งเสริมในการทำคุณประโยชน์ที่ดี เพื่อพัฒนาคุณภาพของชีวิตให้เจริญงอกงามทั้งปัจเจกบุคคล และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของบุญกิริยาวัตถุเป็น 3 คือ 1) ทานมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน 2) ศีลมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และ 3) ภวานมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา ซึ่งบุญกิริยาวัตถุ 3 นี้ มีคุณลักษณะและอันสงส์แตกต่างกัน ไปตามแต่ระดับขั้น เช่น ศีลย่อมได้อานิสงส์มากกว่าการให้ทาน ส่วนภวานมัยย่อมได้อานิสงส์มากกว่ารักษาศีล ประเพณีบุญเดือนสี่ เป็นหนึ่งในประเพณีฮีต 12 เดือน เรียกอย่างหนึ่งว่าบุญผะเหวด มีความเป็นมาในภาคถิ่นอีสานเป็นเวลาช้านาน ทุกขั้นตอนในการจัดพิธีกรรมในการจัดงาน และกำหนดเทศน์แผ่ด้วยหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล ภาวนา วิถีชีวิตของชาวตำบลนาคาย อำเภอตาลสุม ได้ดำเนินไปตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งปรากฏในประเพณีบุญเดือนสี่ พร้อมด้วยส่งผลพวงต่ออีกหลายด้าน เช่น ด้านวัฒนธรรม ด้านวรรณกรรม ด้านผาผึ้งจิตรกรรม ด้านการท่องเที่ยว ด้านทุนสังคม ด้านจริยธรรมชีวิต ด้านความสามัคคี และด้านสังคมสังเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ประเวศ วะสี (2550, น. 4-5) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งว่า หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมือง หรือชนบทมารวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้การจัดการและแก้ไขปัญหาพร้อมกัน มีการร่วมมือช่วยเหลือเพื่อประโยชน์ร่วมกันและมีความเอื้ออาทร ต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคมด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชการย์ วิชชุรังศรี (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านนาหว้า ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดสกลนคร พบว่า แนวคิดเรื่องกระบวนการเรียนรู้ขององค์กรชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรและชุมชนบ้านนาหว้า มีการศึกษาศักยภาพชุมชน ได้แก่ คน ความรู้ และทรัพยากร มี 3 ขั้นตอน คือ 1) การเรียนรู้เพื่อรู้จักตนเอง 2) การเรียนรู้โลกภายนอก (นอกชุมชน) 3) การนำข้อมูลจากการเรียนรู้จากโลกภายนอกมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาองค์กรและชุมชน ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ต้องประกอบไปด้วย 5 ประการ คือ 1) ผู้นำชุมชน 2) การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สมาชิกในชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน 3) การจัดการชุมชนที่ดีโดยมีโครงสร้างบริหารจัดการตนเอง 4) การพึ่งตนเองได้และมีการพัฒนาแบบยั่งยืน 5)การมีศักยภาพในชุมชน

จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำรงอยู่ของเพลงพื้นบ้านและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา เพลงอีแซว ชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า เพลงอีแซวมีคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ ในด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการศึกษา กล่าวคือ เพลงอีแซวช่วยสร้างสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของคนในชุมชน ศิลปินได้ถ่ายทอดความเชื่อ และวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น การร่วมกลุ่มเป็นคณะเพลงอีแซวเป็นการสร้างงานและการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้เพลงอีแซวยังช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ได้แก่การให้ความรู้ การเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้การกระจายข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างเครือข่าย และสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญยาภรณ์ โพธิกาวิณ (2553) ได้ศึกษาวิจัย

เรื่อง กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีประเภทขลุ่ยและแคนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี พบว่า ด้านครอบครัว ด้านชุมชน และด้านพิธีกรรม เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนด้านสังคม ได้แก่ การสร้างระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ในสังคม พิธีกรรมทางสังคม การสร้างทุนทางสังคมผ่านระบบโรงเรียน ความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ประเพณีของชุมชนการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านพิธีกรรม การสร้างทุนทางวัฒนธรรมผ่านระบบโรงเรียน และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ พิธีกรรมการผลิต การช่วยเหลือเกื้อกูลในวิถีการผลิต การปรับตัวของชุมชนในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ความร่วมมือกับภาครัฐ และการพัฒนาทุนชุมชนทางภูมิปัญญาด้านดนตรี

3. การเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ การมีความคิดริเริ่มและการสร้างนวัตกรรมซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพร้อมเผชิญกับสภาวะการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ควรให้ความสำคัญกับ ความสุขภายใน เป็นความสุข เป็นความสงบ สันติ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่ามีหรือไม่มีปัจจัยภายนอกโดยตรง มักจะเป็นความสุขในระดับจิตและปัญญาและ ความสุขภายนอก มักจะสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม การมีสติ เมื่อรู้ตัวเอง ก็สามารถกำกับให้ปฏิบัติได้ถูกต้องทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคมและทางปัญญา หรือที่เรียกว่า กาวนา หรือการทำให้เจริญ 4 ประการ อันก่อให้เกิดประโยชน์ สุขอย่างยั่งยืนแต่สันติภาวะที่สูงที่สุดคือ “พระนิพพาน” ความผาสุกทางจิตวิญญาณ ความรู้สึกถึงความต่อเนื่องกลมกลืนระหว่างตนเองของผู้สูงอายุกับผู้อื่น ธรรมชาติ และสิ่งนอกเหนือตนเอง จัดทำคู่มือในการประยุกต์หลักบุญกิริยาวัตถุเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และควรมีการประยุกต์หลักธรรมทางพุทธศาสนาเช่น สังคหวัตถุ 4 ประการ คือ ทาน ให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา ปิยาวจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟังชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สามานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อตถจริยา ทำประโยชน์แก่กัน คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวนช่วยเหลือกิจการต่างๆ บำเพ็ญประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหา และช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม สามานัตตา เอาตัวเข้าสามานคือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอกับทุกคนทั้งหลายไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์ สุขร่วมกัน ชุมชนสันติสุขคือชุมชนที่มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน แก้ไข้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ด้วยตนเอง ทุกคนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดตัดสินใจ ร่วมประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน ชุมชนมุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา เพราะเป็นหมู่บ้านชุมชนเล็กๆ สามารถดูแลกันและกันได้อย่างทั่วถึง ควรมีการน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการน้อมนำเอาหลักบุญกิริยาวัตถุทางพระพุทธศาสนาใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2553, น. 547) คำว่าวินัยนี้เป็นการจัดเตรียมการที่จะทำให้นิสิตหรือเป็นเครื่องมือฝึกคนให้มีศีลยังไม่ใช่เป็นตัวศีลแท้ แต่เพราะเหตุที่ว่าเมื่อมองในแง่ของการศึกษาการฝึกอบรมคน วินัยนั้นก็พ่วงมากับศีล เป็นฐานของศีล วินัยนี้ ตามความมุ่งหมายของชุมชนหรือสังคม เช่น วินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสำหรับพระสงฆ์ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติส่วนตัวของภิกษุ และภิกษุณีแต่ละรูป กับทั้งข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดระบบความเป็นอยู่ของชุมชนการปกครอง การสอบสวนพิจารณา คติ ลงโทษ วิธีแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระเบียบและตลอดจนกระทั่งระเบียบข้อปฏิบัติและมารยาทต่างๆ ในการต้อนรับแขก ในการไปกันมาของอาคันตุกะและในการใช้สาธารณสมบัติเป็นต้น อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำหลักการกว้างๆ ไว้สำหรับผู้ปกครองบ้านเมืองจะพึงนำไปกำหนด รายละเอียดวิธีปฏิบัติต่อสังคมระดับประเทศชาติ เช่น ทรงสอนหลักที่เรียกว่าจักรวรรดิวัตรให้พระเจ้าจักรพรรดิจัดการคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมให้เหมาะสมกับประชาชนแต่ละจำพวกแต่ละประเภทให้วางวิธีการป้องกันแก้ไข้ปราบปรามไม่ให้มีการทำชั่วหรือความชั่วร้ายเดือดร้อนขึ้นในแผ่นดินให้หาทางจัดแบ่งปันรายได้เฉลี่ยลี่ยทุนทรัพย์ไม่ให้มีคนขัดสน ยากไร้ในแผ่นดิน เป็นต้น วินัยจะสร้างเสริมสำหรับสังคมวงกว้างนี้ก็คือระบบการปกครองทั้งบริหารนิติบัญญัติและตุลาการระบบเศรษฐกิจระเบียบแบบแผนทางกำหนดธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมตลอดถึงระบบการทางสังคมอย่างอื่นรวมทั้งส่วนปึกอัยที่สำคัญเช่นวิธีอำนวยการหรือไม่อำนวยการโอกาสเกี่ยวกับสถานที่เรณูมัย สถานที่อบายมุข สิ่งเสพติด การประกอบอาชญากรรมต่างๆ และ

มาตรการเกี่ยวกับการงานอาชีพ เป็นต้น ด้านสมาธิ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2553, น. 547-548) สมาธิว่าโดยระดับสูงสุดหรือเต็มรูปแบบ ก็ได้แก่สมถะวิธี วิธีบำเพ็ญกรรมฐานแบบต่างๆ ซึ่งมีสำนักปฏิบัติได้จัดทำกำหนดขึ้น และวิวัฒนาการ เลื่อยมาในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาดังที่ปรากฏในแบบแผนชั้นอรรถกถา ขยายดัดแปลงเพื่อให้มีมุมมองกว้างครอบคลุมไปทุกระดับ และมีวิธีการปฏิบัติมากมายเป็นการชักจูงจิตใจของคนให้สงบให้มีจิตเจียระไนและมั่นคงในคุณธรรมมีวิริยะอุตสาหะในการทำความดี งานยิ่งขึ้นไป สมาธิหรืออิทธิจิตศึกษา สามารถครอบคลุมไปถึงการจัดระบบกัลยาณมิตรและจัดสรรสัปปายะทั้ง 7 ประการ คือ ที่อยู่อาศัยแหล่งอาหาร การพูดการฟังธรรม บุคคล อากาศสภาพแวดล้อม อิริยาบถ รวมทั้งอุบายวิธีต่างๆ สถานที่ที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพจิตของคนให้พร้อมที่จะก้าวไปในทางของการเจริญสมาธิ และที่จะพัฒนาจิตใจให้ดียิ่งขึ้นไปเช่นการมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอันสงบร่มรื่น ชักจูงความคิดในทางที่ต้งามการสร้างบรรยากาศในสถานที่อยู่อาศัยในที่ทำงานสถานประกอบอาชีพ เป็นต้น ให้สดชื่นแจ่มใสประกอบด้วยเมตตากรุณาชวนให้อยากทำความดีและทำให้มีคุณภาพจิตประณีตยิ่งขึ้นกิจกรรมต่างๆ ที่ปลูกฝังคุณธรรมการส่งเสริมกำลังใจในการทำ ความดี ความมีอุดมคติและการฝึกจิตใจให้เข้มแข็งหนักแน่นมั่นคงมีสภาพสูง ด้านปัญญา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2553, น. 547-548) ด้านปัญญาซึ่งมีวิวัฒนาการในด้านวิธีฝึกปฏิบัติจนเป็นแบบแผนทำนองเดียวกับสมรณะวิธีก็เมื่อมองให้กว้างตามสาระและความมุ่งหมายเรื่องของปัญญา ได้แก่กิจกรรมการฝึกหรือพัฒนาความรู้ความคิดซึ่งเรียกว่าการศึกษาเล่าเรียนทั้งหมดที่อาศัยกัลยาณมิตร โดยเฉพาะครูอาจารย์มาช่วยถ่ายทอดความรู้แบบการถ่ายทอดหรือแบบเล่าเรียน และความชัดเจนในศิลปะวิทยาการต่างๆ เริ่มตั้งแต่วิทยาลัยอาชีวศึกษาระดับศีล เป็นต้นไป แต่การที่จะเป็นอธิปัญญาได้นั้นเพียงความรู้ความชัดเจนในวิชาชีพและวิทยาการต่างๆ หาเพียงพอไม่ ผู้สอนจึงเป็นกัลยาณมิตรที่สามารถสร้างศรัทธาและสามารถใช้โน้มน้าวผู้เรียนเป็นคนรู้จักคิดเองได้อย่างน้อยทำให้เขามีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรมและสามารถทำได้อย่างยิ่งกว่านั้น ให้เขารู้จักมองโลกในชีวิตอย่างรู้เท่าทันตามความเป็นจริงที่จะให้วางใจวางท่าที มีความสำคัญสัมพันธ์อย่างถูกต้อง ดำเนินชีวิตด้วยปัญญาเป็นผู้มีการศึกษาชนิดที่เรียกว่าชัดเกลากิเลสได้ แก่ทุกข้อได้ สามารถทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นพร้อมกับที่ตนเองมีจิตใจเป็นสุข ความสุขที่เน้นคนส่วนรวมเป็นสำคัญ การแสดงพฤติกรรมที่คนส่วนใหญ่กระทำจึงเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการช่วยให้สังคมมีความสุขด้วย หลักธรรมที่สุขนิยมนำเสนอว่าเป็นความดีสูงสุดและเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขหลายประการ เช่นทางสายกลาง อริยทรัพย์ เบญจศีลเบญจธรรม มงคลชีวิต บุญกิริยาวัตถุ อธิบาท อริยทรัพย์ เป็นต้น โดยเฉพาะธรรมที่เป็นอริยทรัพย์นั้น

ข้อเสนอแนะ

ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ควรให้ประชาชนรู้จักธรรมะในหลายประเด็นควรที่จะเปิดสอนหรือเปิดศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาขึ้นในชุมชน การประยุกต์ใช้ธรรมะในชีวิตได้จริง ด้านการสร้างความรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้หรือองค์ความรู้เพราะความรู้ไปสู่ความเข้มแข็งควรสร้างความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น เมื่อเกิดความเข้าใจทุกอย่างก็จะไม่มีปัญหาสิ่งที่สำคัญคือศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาควรให้เกิดขึ้นในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชน*. กรุงเทพฯ : เอ็กเพอเนต.
- กฤษฎา บุญชัย. (2541). *ความยากจนในชนบท*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน. (2549). *การดำรงอยู่ของเพลงพื้นบ้านและคุณลักษณะต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษา เพลงอีแซว ชุมชนบ้านลาดป้อม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอกะป้อ จังหวัดสุพรรณบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- ธัญยาภรณ์ โพธิกาวิ. (2553). *กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีประเภทขลุ่ยและแคนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- นภาพร หะวานนท์. (2550). *ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ประเวศ วะสี. (2550). *ระบบการศึกษาที่ค่านิยมนำความรู้*. นนทบุรี: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.
- ประเวศ วะสี. (2541). *บนเส้นทางใหม่ การส่งเสริมสุขภาพ อภิวัฒน์ชีวิตและสังคม*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิกจำกัด.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. (2542). *เครือข่ายชุมชนวิทยาการราชภัฏด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น*. เชียงราย: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านสถาบันราชภัฏเชียงราย.
- รัชการย์ วิชชุรังศรี. (2545). *แนวคิดและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านนาหว้า ตำบลนาหว้า อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อาณา สุทธาดา. (2557). *การศึกษาบุญกิริยาวัตถุ 3 ที่ปรากฏในประเพณีบุญเดือนสี่ : กรณีศึกษาตำบลนาคาย อำเภอดาลุสม จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).